

דניאל ניב

רמת יזרעאל 2/18

מגדל העמק, ישראל 2301128

054-4688147

Daniel.niv22@Gmail.com

מספר מילים...

יומנה של מרים קרייזל

נכתב

על ידי

דניאל ניב

רחוב כטוסקה,

עיר חלם, פולין

.1939

יומני היקר,

איש לא יבין דבר ממה שאספר כאן אם אגש ישר לענייני. עלי להקדים ולספר לך מעט על חיי, אף שאני עושה זאת בלי חשק רב.

נולדתי ב-28.8.1928 בעיר חלם שבפולין. שמי הוא מרים קרייזל, נעים להכיר.

שמו של אבי הוא משה, ולאמי קוראים חייה. להם שישה בנים; אחי הגדול דוד, אברהם, שמחה, טוביה, מאיר ואייזק, ובנוסף שתי בנות; רחל אחותי הבכורה ואני.

אבי עוסק בתיקון שעונים ואמי עוזרת לו למכור אותם. אנו גרים ברחוב כטוסקה, בחלקה של היהודים. גם השכנים מסביבנו לא עשירים, אך חיים בכבוד רב ומצבם מניח את הדעת, כפי שאמא בדרך כלל אומרת. כולם מכירים אחד את השנייה- ככה זה כשגרים באותו המקום כל חיך.

האמת היא, שתענוג הוא בשבילי לחיות כאן. במיוחד בימי שבת. אורח חיינו הוא חילוני, אבל את השבת אנחנו תמיד שומרים. לכן יש אישה גויה נחמדה שבאה להדליק לנו את התנור בשבת. בדרך כלל אנחנו מחכים לאבא שיחזור מבית הכנסת כדי לעשות ביחד קידוש, ואז כולם אוכלים תפוחי אדמה מלבדי, ואחותי תנעץ בי על זה את מרפקה. אני שונאת תפוחי אדמה.

הבית שלנו די קטן, יש בו סלון ושני חדרי שינה. בזמן שאני ואחיי התחלנו ללמוד בבית הספר נהיה קצת יותר קשה להתמקם, ולמצוא פינה משלי בבית. אבל אני חושבת שאני די בת מזל, כי למרות הריבים והבעיות שצצות, אנחנו משפחה די חמה- ולא רק בגלל שאנחנו חיים בצפיפות.

הו, ואני אוהבת את חג השבועות, ואת חג סוכות... אני לוקחת בחג חלק פעיל, אני מטיילת מול ביתי בשדה שליד בית הקברות וקוטפת את העלים הכי גדולים כדי לקשט בהם את הבית. וגם... גם את חג המולד אני אוהבת. בחג זה הקישוטים בבית הספר מאוד מיוחדים, ואני שמחה לעזור לתלמידות הנוצריות לקשט, למרות שבליבי אני יודעת שחג זה לא שייך לי. או שאני לא שייכת לחג זה.

בית הספר שאני לומדת בו הוא נוצרי ומיועד רק לבנות. למרות כל אהבתי ללימודים, אני צועדת כל בוקר לבית הספר בחוסר ביטחון. אני מרגישה שונה, לא רצויה. הנוצריות בכיתה רבות והיהודיות מעטות, בערך יחס של 5-15 בכיתה. בית הספר גם ממוקם ברחוב הראשי, זה הצמוד לכנסייה. בכל בוקר הנוצריות מתפללות שם, ואנו שומעות הכול בזמן שהמורות היהודיות מלמדות אותנו תנ"ך בשפה הפולנית, כי הרי רק בבית אנו מדברות ביידיש. ובנוסף, הנורא מכל בבית הספר, זה עיניו המלגלגות ומבטי הבוז ששולח השמש ביהודיות בזמן שהן מחכות בתור לקחת קפה. לפחות היחסים עם התלמידות הנוצריות די בסדר. אולי אפילו לא היינו שמות לב שאנו התלמידות היהודיות בכיתה שונות מהן, אם לא היו מתייחסים אלינו אחרת.

לאחר בית הספר אני בדרך כלל ממהרת לעזור לאימא בעבודות הבית. רחל אחותי אוהבת רק לקרוא ספרים כל הזמן, ורוב אחיי מבליים בתנועות נוער עד הערב.

אלו בערך חיי, לבנתיים.

שלך,

מרים.

יומני היקר,

כבר כמה ימים שלא כתבתי. אולי כי עוד רציתי לחשוב היטב על כל עניין היומן הזה. זו חוויה די משונה לכתוב יומן. מי היה מעוניין בהשתפכותה של תלמידת בית ספר? אך בעצם, זה לא העיקר.

יש לי חשק לכתוב. ועוד יותר מזה- למצוא מישהו שבאמת יקשיב לי. כמו שהאמירה אומרת: 'הנייר סבלני יותר מבני-אדם', ואני... אני מתכוונת לבדוק את זה.

מעכשיו אקרא לך אנה, ואת יכולה להיות לי לחברה.

כמו שהזכרתי כמה ימים קודם לכן, לא כולם מחבבים את היהודים. ככל הנראה, גם לא מעדיפים שנחיייה בקרבם... ממה שאני שומעת משיחות הוריי המצב רק מחמיר.

את יודעת, אבי הוא איש די מתורבת, כל הזמן קורא עיתונים גרמניים ועוקב אחר המתרחש שם. אחר כך הוא מתלחשש עם אמי ומספר לה מעשיות על מה שכביכול קורה שם. על מה שהם עושים שם ליהודים מאז שהיטלר עלה לשלטון.

אמא לעומת זאת בקו מחשבה אחר לגמרי מאבא. היא טוענת שהגרמנים טובים, והעיתונים רק מכפישים את שמם. הרי הם כל כך מתורבתים, היא אומרת. ולמה שיקרה משהו ליהודים בחלם? אנחנו חלק מפולין! בני הבכור דוד נלחם אפילו בצבא פולין...

וככה זה ממשיך, המתיחות הזו בכל ערב. את יכולה לדמיין איך זה בשבילי לחיות בין הדעות המנוגדות של אבא ואימא? לדעתי כבר צריך להשלים עם האמת. האמת הזו, שלא רוצים אותנו. תחילה אבא כל הזמן חזר ואמר שמצב היהודים מחמיר, ורק כאשר אנו מקווים פתאום שמהו ישתפר, הכול קורס.

כמו השמועה הנוראית הזו.

בזמן האחרון כולם מדברים על קבוצה של יהודים שהרגו קצינים פולנים. עשרות קצינים פולנים.

אני חייבת להאמין שלא כך הדבר. הגרמנים הללו, הם אלה שהרגו אותם! ואז, כמובן, הפיצו שמועות עלינו כדי לזרוע

כעס ושנאה. כאילו המצב גם ככה לא קשה בבית הספר. למה הם רוצים שישנאו אותנו כל כך?
בבית שורר מתח וציפייה, והשכונה שקטה מהרגיל. נראה שכולם מעדיפים להישאר בתוך ביתם.

אני כבר לא יוצאת לשחק בחוץ כמו פעם.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

אנסה לעשות קצת סדר בראשי, נראה שהשבועות האחרונים מתערבבים בראשי כלא היו, והלוואי שלא היו.

הו אנה, לא תאמיני כמה נורא המתרחש כאן. כמה מפחיד לצאת מהבית. גרמנים ופולנים החליטו לתפוס כ-30 יהודים

חשובים בעיר, השפילו ועינו אותם ותמורת שחרורם לקחו כופר רב.

מסתבר שזו הייתה רק ההתחלה.

בזמן שהלכתי לעבודתו של אחי דוד במספרה בשביל להביא לו אוכל, האדמה רעדה תחת רגליי. **בום! בום! בום!**

האוכל נפל בידיי והתפזר על המדרכה, ובתוך רגע השמיים התמלאו בעשן רב ומחניק.

הפציצו את העיר.

עמדתי באמצע הרחוב, קפואה במקומי. ההרגשה הזו שבכל רגע עלולה ליפול עליי פצצה, ולא משנה מה אעשה, לא

אצליח לברוח מספיק מהר, או להסתתר... המחשבה הזו גרמה לי להרגיש משותקת.

ואז הבחנתי בבית הכנסת שלנו. להבות ארוכות יצאו מבעד לחלונותיו המנופצים והדלת השבורה. כל הספרי תורה

בפנים... הכל נשרף. השומרת צעקה על החיילים להפסיק, מנופפת בידיה על גרם המדרגות.

הם דחפו אותה לאש. ראיתי את זה.

רצתי במהירות מבעד לאנשים הצועקים, מנסה למצוא את דרכי בכאוס הזה. עוד לא הספקתי להגיע הביתה וכבר

התחילה המלחמה.

לאחר זמן מה הגיע לשם האס-אס ואמר שיעשה סדר. את יודעת, הסדר הזה שאמור להפריד ולהבדיל אותנו, היהודים,

מבני אדם אחרים, או עמים במילותיו. אנו צריכים ללבוש מגן דוד וטלאי צהוב על היד. וכי זה לא מספיק בשבילם, גנרל

אחד פנה ליורה שהוא צריך כ-2,000 גברים יהודים לעבודה.

היהודים היו במצב בריאותי טוב וכולם רצו לעבוד. לכן כבר לאחר שעה בכיכר עמדו יותר מ-2,000 יהודים. למרות רצונם לעבוד לא כולם רצו להתייצב בכיכר, ולבסוף עשו זאת מפחד.

"מי שלא יצא מביתו, ירו בו", הזהיר הגנרל.

אבא ידע זאת, ובכל זאת לא היה מוכן בשום-אופן לצאת מביתו. אברהם ואייזק, האחים שלי, כן התייצבו. בזמן שהרוסים היו כאן וביקשו מאתנו לעזוב איתם, הרבה נענו בחיוב להצעה, וכך גם אחותי הגדולה רחל. אך אמא שלי לא רצתה שנעזוב גם כן. למי שברח לא נשקפת לו עכשיו סכנה כמו לנו. כמו לאחים שלי...

ושניהם עזבו את הבית. אמא נשארה עם אחיי הקטנים בחוסר וודאות למה שיקרה לאברהם ואייזק. לכן, מסקרנות ודאגה החלטתי לרוץ לכיכר ולראות בעצמי.

בעודי נוכח במקום שבו עמדו מעל 2,000 יהודים, צפיתי בהם מסתדרים בשורות לפי פקודות הגרמנים. האס-אס לקחו מהם כובעים ודברי ערך כמו טבעות, שעונים וכסף, ומי שרק היסס למסור את דבריו היכו אותו במלקות.

נדחפתי מבין האנשים, מנסה לתפוס במבטי את מקומם של אחיי. עיניי נמשכו לעבר ילדה קטנה שרצה לאביה בבכי וביקשה מהאס-אס שישחררו אותו. היא טענה שהוא רופא, נפלה על ברכיה ובכתה להם. בשניות האלו שבו צפיתי בה מתחננת על חירות אביה, אמר האס-אס, "רוצה את אבא שלך?"

ובלי היסוס כיוון את נשקו אל האבא. כיסיתי את עיניי שנייה לפני שקול הירייה מחריש האוזניים צלצל באוזניי. ליבי כמעט קפץ מחזי. פקחתי את עיניי וראיתי את האבא שוכב על הרצפה, רגלי ילדתו עומדות בשלולית דמו.

פאניקה אחזה בי. אפילו לא יכולתי לבכות. בקושי זכרתי שאני אמורה לנשום. איפה האחים שלי? חיפשתי וחיפשתי אותם בעיניי בזמן שכולם הלכו להם בשורות, בקצב של חיילים, אל עבר היציאה מן העיר.

"מצעד המוות" חשבתי לעצמי. תרתי משמע, לצעוד לעבר המוות. ממקום שאליו כבר לא יחזרו. המשכתי לרוץ, לעקוב אחריהם. רק מחשבה אחת בראשי. למצוא אותם.

כשהם יצאו מהעיר הרביצו ליהודים והריצו אותם בלי רחמים. אני בחיים לא אשכח את הנכה שלא יכול היה להתקדם בקצב ריצה. זאת הפעם הראשונה שראיתי רצח בלי להסיט את מבטי לכיוון השני. ראיתי איך כיוונו אליו את הנשק, את מאית השנייה שבה לחצו על ההדק אל עוד ניצב חסר משמעות במשחק שלהם.

הפחד ניסה לשתק אותי שוב, אבל המשכתי לרוץ אחריהם. בשביל אברהם ואייזק.

גם לאחר כמה קילומטרים עדיין לא הייתי מוכנה לוותר עליהם. שמתי לב שהוציאו כ-25 יהודים, אשר נראו חסונים ובריאים, אל בין העצים. ואז נשמעו היריות; בום, בום, בום.

והשאר המשיכו לצעוד. ראשיהם מושפל אל האדמה, לא מביט לאחור, לא מביט קדימה.

זה הרגע שבו הבנתי שהם יהרגו את כולם. גם אם אמצא את אחיי, מה אני אמורה לעשות? ההבנה האכזרית חלחלה למוחי. הרי לא אוכל לחשוף את עצמי, לא אוכל לעשות בעצם שום דבר... אני בסך הכל ילדה.

עצרתי וצפיתי בהם מתרחקים. כל אדם מבניהם הוא אבא, בן, אח, בן זוג...

לא, כל אחד הוא בעצם רק יהודי.

הסתובבתי ורצתי בחזרה הביתה, ושם סיפרתי הכל למשפחה ולשכנים.

לאחר כמה ימים הגיעו היהודים שהצליחו לברוח.

ואף אחד מהם לא אחד מהאחים שלי.

אנה, מתי זה יגמר? האם אברהם ואייזק שלי עדיין בחיים? ומה יעלה בגורלנו?

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

ביתי כבר לא ביתי אלא אחד קטן מתוך רבים אחרים הנמצא בלב הגטו בו כל פינה ופינה מסתכמת בעינויים, צרחות, בכי ומוות.

האס-אס סגרו את הרחובות. הפכו את שכונת ילדותי לחלק מגטו.

הם יורים בשכניי. זורקים ילדים ותינוקות מהמרפסות כאילו מאז ומתמיד היו בסך הכול בובות.

לאבא אסור להיות כאן, בגטו. הוא היה צריך להיות ב"מצעד המוות", זוכרת? לכן אנחנו מחביאות אותו בתחתית קטנה בתוך הבית, מתחת למיטת הוריי. אנחנו מביאות לו בדרך כלל אוכל למחבוא. כלומר, כשיש אוכל.

לפעמים אני מסתובבת ברחובות, בחיפוש אחר משהו שניתן לאכילה. באחת מהפעמים האלו נתקלתי במראה של אס-אס שאת שמו אני לא יודעת. הוא ביקש מילד בן 12 שאני מכירה מהשכונה לדחוף עבורו את האופנוע שלו, ככה בקור המקפיא אשר שורר בחוץ. כמובן שעל הילד לציית, אנה. אך ברגע שהניח את ידיו על האופנוע לא הצליח לשחרר אותו. הן נדבקו לידיית! הילד נאבק אך לשווא.

אנה, אני כל כך מצטערת שאני מכבידה עלייך כך. אבל את מבינה, למי עוד אוכל לספר שכדי לשחרר את הילד כרתו את ידיו? אני לא יכולה להכיל את הכל לבדי.

האס-אס הנוראי... איך הוא מסוגל לישון בלילה בידיעה שהוא גורם לסבל? איך זה שהמצפון שלהם לא גורם להם להפסיק?

אמא אומרת שלכל אדם יש מצפון, אבל אני תוהה.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

אני כל כך מתביישת בעצמי. אני כל כך עצובה.

אני מרגישה יש משקולת כבדה שנחתה על ליבי, שמקשה עלי להכניס את החמצן פנימה. קשה לי להירדם בלילה. קשה לי לדבר עם משפחתי, זאת שלפחות נשארה בבית.

אתמול אבא הסתכן ויצא ממחבואו לחפש אוכל, ואנחנו- אמא, אחי הקטנים ואני- חיכינו לו בבית. חיכינו וחיכינו במשך שעות. ואז, פתאום הרגשתי כמו בחלום בלהות כאשר בן האדם ההוא התפרץ אל ביתנו. בהיתי בו בבעתה ובפחד. הוא היה נראה כמו מטורף; חצי ראשו מגולח והחצי השני ארוך ופרוע, הוא היה חסר נעליים וכפות רגליו היו כרוכות בתחבושות, ובגדים קרועים נצמדו לגופו הצנום.

לאחר ההלם הראשוני רציתי לצחוק ולומר, "הוי, איזה משוגע!".

אבל כשהתקרב ראיתי שזהו אבי.

מה עוללו לו? אחוזה באימה ותדהמה הקשבתי לסיפורו.

האס-אס לקחו 20 יהודים שינקו בשבילם, ואחרי כל עבודתם הקשה קיבלו בתמורה השפלות, עינויים ואת הזבל שאספו אשר נזרק עליהם על ידי האס אס.

הם העמידו את היהודים אחד מול השני ואמרו:

"מי שיהיה יותר חזק- מי שישפוך יותר דם- יהיה חופשי ללכת."

מול אבי נמוך הקומה עמד חברו, אדם הרבה יותר גבוה וחסון ממנו.

"מושיק, למה אתה מחכה?" אמר לאבי. "תרביץ!"

אבא השפיל את פניו מטה. "אני... לא מסוגל."

"אם לא תרביץ, אני אעשה זאת," אמר חברו והכה אותו בפניו, אשר התמלאו בדם.

אבא החזיר לו מכה, מרוב רצון לעזוב את המקום הארור, ואז האם-אס עינו את כולם במלקות עד שלבסוף שיחררו

אותם.

כרגע אבא שוכב במחבוא בתחתית המיטה, מקופל ופצוע. אמא מנסה לא לבכות מולנו.

אבל אני שומעת אותה בלילה.

שלך,

מרים

אנה היקרה,

הימים האחרונים היו הימים הכי מפחידים שעברתי בכל חיי.

קשה לי עדיין להאמין כיצד ניצלתי פעם אחר פעם, כאשר הייתי כל כך קרובה להיעלם...

אל דאגה אנה, לא אבלבל אותך. הרשי לי להתחיל מההתחלה:

ביליתי עם בן השכנים בתוך הבית שלי כאשר נשמעו היריות בחוץ. היריות זה לא מה שהפתיע אותי, אלא העובדה שהם נשמעו מאוד קרובות למקומנו. נאחז בי הפחד פתאום, שמה אם יכנסו האס-אס אלחץ ואצעק עליהם שלא יהרגו את אבי, וכך בעצם יגלו עליו בשל טיפשותי.

אחזתי בבן השכנים ורצתי לכיוון ביתו, אך בזמן הריצה האס-אס הכי גרוע ואכזרי הבחין בי! כנראה משהו בהתנהגותי החשיד אותו, וזאת אשמתי.

לאחר שירה בשתי זקנות נחמדות, אלו שבדרך כלל הייתי מנופפת להן לשלום בדרכי לבית הספר, הוא כיוון את הנשק שלו אל ראשי. הוא צעד לעברי, נשקו עדיין מכוון אלי, עד שהקנה כמעט נשק למצחי.

אנה. אנה, התחלתי לצחוק. לצחוק!

אני לא יודעת, לא זוכרת מה קרה לי. פשוט התעורר בי האינסטינקט לצחוק ולהתחיל למלמל מילים מוזרות, חסרי משמעות. נשמעתי כמו משוגעת.

הוא נעץ בי מבט קר ומחושב, וידעתי שהעיניים האלו הם לא האחרונות שארצה לראות בחיי, אז הסתכלתי אל השמיים והתפללתי, בלי מחשבה, בלי מילים- רק הכוונה, שמישהו יהיה איתי ברגע האחרון.

ואז, באותו הרגע בא שוטר ביני לבין האס-אס. השוטר הכיר אותי מהגטו, הוא ידע שאני אחותו של דוד. לפני שהבנתי מה קורה, הוא סטר לי כל כך חזק שנפלתי לרצפה. אחר כך הוא פנה אל האס-אס ואמר שמצא יהודים אשר מנסים

לברוח. יכול להיות שהשוטר הסיח את דעתו כדי שאברח?

המשכתי ללכת, לא רציתי להסתכן שוב בריצה שתמשוך תשומת לב. בדרכי נתקלתי בגופות בכל מקום. אם להיות כנה, אני לא בטוחה שכולן היו גופות, אבל הן נראו יותר מתות מאשר חיות. הן היו בכל מקום אליו הסתכלתי. מוזר, שרק כמה שניות לפני כן הייתי בטוחה שאהיה מוטלת על הקרקע בדיוק כמוהן.

המון פעמים אני שומעת סביבי שעדיף המוות. אבל אני חושבת שאנחנו לא צריכים לתת להם את מבוקשם. נחיה כל עוד אנחנו יכולים. כל החיים אמורים להיות עוד לפניי.

באחד מן הימים לאחר מכן, בחיפושי אחר אוכל, אספו אותי מהרחוב ועוד כ-400 יהודים. הרגשתי דחיפות רבות והאנשים לידי מלמלו בבכי את תפילת שמע ישראל. הרגשתי קטנה יותר מתמיד. כולם לפתע נעצרו, וצעקו עלינו שנסתובב אל הקיר. כיוונו עלינו נשק אוטומטי.

הרגשתי שהלב שלי מתאבן, ושלא אצליח לנשום חמצן גם בכוח. למרות שהיו מסביבי מאות אנשים לעולם לא הרגשתי יותר לבד בעולם, אבל לא רציתי את משפחתי שם. לפני שהספקתי להסתובב אל הקיר בא קצין ודרש להריץ אותנו שוב. הרווחנו עוד זמן מועט לחיות.

בעודי הולכת באה אליי מישהי ודחפה לידיים שלי ילדה קטנה.

לא ילדה, תינוקת. היא הייתה בלונדינית עם תלתלים קצרים. היא הייתה יפת תואר, טהורה ותמימה.

הכרתי את האישה הזו. הייתה זו האישה שבמשך שנים לא היו לה ילדים, ואני זוכרת כמה שמחה שסוף סוף הצליחה להביא לעולם תינוקת.

אבל פתאום מישהו משך את התינוקת ממני ונעלם. זה היה מאוד מבלבל.

מה, היא חשבה שהתינוקת תהיה בטוחה איתי? איך יכולתי להגן על תינוקת מפני הגרמנים כשעליי אני לא מצליחה להגן!

נשים, זקנים וילדים היינו שם. הריצו אותנו מהר ונזכרתי בסיפורים מצעדת המוות, שאמרו שהראשונים בצעדה הם אלו שנשארו בחיים. אז רצתי ורצתי להיות מבין הראשונות וברגע שהגעתי אמרתי לאחד מהגרמנים שאחי התגייס לצבא הפולני בעבר, ושיתנו לי ללכת...

ידעתי שזה יהיה לשווא. שברגע שנגיע ליעד ידחפו אותנו אל תוך רכב שמפזר גז שיחנוק אותנו.

אני אמות, אני אמות.

אז חשבתי, אם אני כבר עומדת למות, אני מעדיפה שזה יהיה מהיר, כמו בירייה. למות מגז יהיה אכזרי יותר.

הגענו לרחוב הראשי וראיתי את בית הכנסת- מה שנשאר ממנו לפחות- ומסביב סמטאות. אגרום להם לירות בי, חשבתי.

"מרים, שלום," לחשתי ותחבתי את שתי אצבעותיי אל תוך אוזניי. שמתי לב שהאס-אס מסתכלים בניירות, אז קפצתי הצידה כדי למשוך את תשומת לבם.

התחלתי לרוץ ולפתע שקעתי פנימה, ומצאתי את עצמי בתוך בור שהיה פעור בקרקע. לא הבנתי מה קרה. חיכיתי שיבואו למשוך אותי משם, אבל לאחר כמה דקות שום דבר לא קרה.

הם לא הבחינו בי. ניצלתי!

עמדתי לקום על רגליי כשצרחו נפלטה מפי. ציפורניים שרטו אותי לאורך גבי. הסתובבתי במהירות והבחנתי באישה יהודייה ושתי תינוקות בידיה. "תעזרי לי!" היא אמרה. ניסיתי לעמוד אבל רגליי לא זזו מההלם, ואז האישה רצה משם עם התינוקות.

לאחר שכל היהודים עברו והחושך החל לרדת, זחלתי החוצה בכל כוחותיי ורצתי הביתה. בכל שנייה בדרך סובבתי את ראשי לצדדים ומאחורי כתפיי, בפחד לראות מישהו.

כשחזרתי לביתי בגטו אף אחד לא היה שם.

אנה, אף אחד לא היה.

לקחתי קצת אוכל בכיסי הסוודר שלי ואותך, את היומן. כמה יהודים בסביבה אמרו לי שאבא שלי עזב את הגטו יחד עם אמא ואחיי, ושהם בחיים.

יכול להיות שחשבו שאני מתה, ועזבו אותי? השאירו אותי לבדי?

היהודים הראו לי איך לצאת מן הגטו. זה היה בלילה. רצתי לעבר בית הקברות של הנוצרים ונכנסתי אל תוך ארגז ליד מצבה כלשהי.

בשעות הבוקר כאשר התעוררתי חזרתי לכיוון הגטו ומשהו מוזר מאוד קרה.

נקלעתי אל שיירה של יהודים. לא הייתי ממש בהכרה למען האמת, אבל זה לא היה חלום. אני בטוחה. פשוט עברתי דרכם ואף אחד, היה נראה לי, לא עצר בעדי להמשיך בדרכי.

כמה חוסר אחריות מצדי. כמה טיפשות. כמה עייפות.

עברתי בין הבתים של הפולניים ופתאום נזכרתי בחברו של אבי. רצתי אל ביתו. לפולני ולאבי היו בזמנו יחסים מאוד טובים, ואולי בגלל זה הסכים להסתיר אותי.

אני מקווה שהמשפחה שלי תשרוד. אני לא יודעת איפה הם.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

בחודש פברואר גידרו שטח ענקי עבור מחנה השמדה נוסף, לשם הביאו קבוצה של רוסים יהודים. מסתבר שגם אבי הוכנס לשם יחד עם אלפי שבויים.

לאחר כמה ימים המצב נעשה די גרוע, היהודים נחלשו בשל המחסור באוכל ושתייה.

חלקם היו כבר חולים מאוד ומתו. לחלם האחר שכן הצליח לשרוד חפרו בורים והוציאו אותם להורג. כל יום אני שומעת את צלילי היריות. אלפי יריות. אלפי הרוגים. לפעמים אני תוהה אם אחת מן היריות האינסופיות האלו פגעה באבי. אם באותו הזמן ניסיתי להתעלם משמיעת הירייה ואפילו לא שמתי לב אליה. אפילו לא הרגשתי.

הסתתרת מול המחנה בבית הפולני. יש לו חזירים ופרות שהוא מגדל לפרנסתו. זה מאוד חימם את ליבי שהוא קיבל אותי בביתו, אבל לצערי, לאחר זמן מה אמר לי:

"לא אוכל עוד להחזיק אותך, כי עוד בגללך עלולים לרצוח את כל משפחתי. תדפקי בדלת כל יום ותקבלי אוכל. את יודעת שלא אכפת לי להשאירך בביתי אך הילדים... והנכדים..."

הרגשתי את החרדה משתלטת עלי.

"להם ולך מותר לחיות, אבל לי לא," אמרתי מבעד לחנק המעיק בגרוני.

ראיתי את הצער בעיניו כאשר נתן לי ספר תפילות נוצרי וצלב, "ניתן לך אוכל ובגדים, לא תוכלי להישאר."

חשבתי על מקומות שכדאי לי ללכת אליהן.

זאת הייתה הבנה מכאיבה, לדעת שאין לך אף מקום בכל העולם שירצה אותך.

אבל בסוף צץ לי רעיון. התגנבתי בלילה לרפת הפרות של הפולני, ולחשתי את שמה של הפרה. היא התקרבה אלי וטיפסתי עליה, וכך עליתי לעליית הגג. משכתי איתי כמה מן התבן של הפרות ובניתי לי מאורה קטנה, כזו שאוכל לישון בה בנוחות... מקופלת. כל גופי בער מכאבים ונכנעתי לשינה מהר מאוד.

שלך,

מרים

אנה היקרה,

כרגע אני נמצאת בביתי הקטן אשר יצרתי לי מתבן הפרות בעליית הגג.

כבר 18 חודשים. לבד.

טוב, אולי לא לגמרי לבד מאחר ויש לי את הפרות והחזירים איתי ביחד.

אפילו עכשיו, לאחר כל כך הרבה חודשים, קשה לי להבין איך גופי לא רעב במהלך היום. הרי אני יכולה לרדת רק בלילה, כאשר אף אחד לא בודק את הרפת. אפילו הפולני לא גילה שכל הזמן הזה אני ממש מעליו, צופה בו חולב את הפרות בבוקר.

מלבד חוסר הרעב, אני גם לא מבינה איך לא קר לי. אולי אני כל כך רעבה וקפואה מקור שאני כבר לא מרגישה דבר? שום דבר כבר לא הגיוני.

אני רק יודעת שאני מאוד בודדה. דרך החור שבעליית הגג אני שומעת הכול.

אני שומעת צחוק ילדים. אני שומעת אותם משחקים.

אני גם עדיין שומעת את היריות.

בטח את שואלת, אנה, איך אני משיגה שתייה ומזון. ובכן, בלילות אני לוחשת אל הפרה שתקום ונעזרת בה כדי לרדת מטה. הפרה מכירה אותי ונותנת לי לחלוב ממנה חלב ישר לתוך פי. למרות שפניי כל הזמן דביקות זה משביע אותי. משם אני צועדת בדממה לדיר החזירים ומכניסה מספר תפוחי אדמה אל תוך כיסי וחוזרת על עקבותיי לעבר עליית הגג. לפעמים אני נופלת עם כל תפוחי האדמה מהפרה. לפעמים קשה לי ללכת. אבל בסופו של דבר, אני מסתדרת אנה.

אני בוכה הרבה בלילות. פעם לא הייתי בוכה כל כך. אני מתגעגעת למשפחה שלי.

וכואב לי. כואב לי לשמוע כל יום את היריות האלו!

שלך,

מרים

אנה היקרה,

חלמתי חלום נוראי.

שמעתי את אחי דוד אומר לי בחלום:

"בואי קחי את הבן שלי, בואי, תרימי אותו."

"תראי, קנינו לו מעיל חדש."

"מרים, בואי אלי. בואי תראי כמה הוא יפה."

אני מתקדמת לעברו ורואה אותו אוחז במעיל קטן,

ובתוכו בריכת דם.

אנה...

אני דועכת.

שלך,

מרים.

סוף 1943, פולין.

אנה היקרה,

בזמן חג המולד הפולני היה מייבש נקניקים על הגג. כאשר היה זה זמן קריטי ולא רציתי להסתכן בלרדת מטה אל הפרות והחזירים, או שהיה לי חום והייתי חולה מכדי לעשות זאת, הייתי עולה מהמסתור אל הגג. שם לקחתי חתיכות קטנות מהנקניק, שיחשבו שאלו היו רק עכברים שביצעו את הפשע.

ידעתי שאם יתפסו אותי לא יתנו לי להישאר.

יום אחד לקראת הערב, בנו של הפולני אמר לו שיש עכברים בגג. בדרך כלל אני תמיד מקפידה לכסות בתבן את פתחי הגג, שיסתירו אותי.

רק לא באותו היום. נרדמתי. הפולני עלה לגג והבחין בי, הכניס את ידיו לתוך הפתח ותפס אותי. נרתעתי בבהלה בעודו אומר בתדהמה, "את עוד חייה?"

הוא לא האמין למראה עיניו, למרות שהנה הייתי, מולו, עדיין נושמת.

"אני רוצה לחיות, לא אצא, בבקשה", התחננתי אליו, אך הפולני סירב וסילק אותי.

האבא של הפולני בא לבקר ונתקל בי. הוא שלח אותי אל הבת שלו, הנמצאת במרחק של 5 ק"מ ממקומנו. הוא אמר שהיא תשמור עלי יחד עם ילדיה.

מלאת תקווה התחלתי את המסע עם כיכר לחם שהביא לי.

התחלתי לטרוף את הלחם בזמן שצעק לעברי, "שמה סטפניה!"

החורף כבר התחיל. החושך ירד והרחובות המכוסים בשלג היו ריקים מאנשים. היה לי קשה ללכת יותר מכמה צעדים בבית הפולני, אז ללכת דרך השלג היה כמעט בלתי אפשרי. הגעתי אל סטפניה לאחר כמה שעות, ממש לפני זריחת השמש.

היא פתחה את הדלת וראתה אותי, רועדת וחלשה בקור המקפיא בחוץ.

היא סילקה אותי גם כן.

פאניקה אחזה בי אך גופי אפילו לא הגיב. מין אדישות מטרידה עטפה אותי כאשר חשבתי, איך אחזור בחזרה אם בקושי הצלחתי להגיע?

צעדתי מביתה של סטפניה אל עבר העצים שמקיפים אותו ונשכבתי בתוך שק שמצאתי. קיוויתי שהעצים יסתירו אותי. קיוויתי שהשק יהיה חם מספיק.

אבל במקום לרוב היו עצים כרותים, והשק היה רטוב. הרגשתי את התחושה של אצבעות רגליי הולכת ומתפוגגת. כל נשימה הרגישה כמו מכת ברק בתוך גרוני. רציתי להיעלם. רציתי לזוותר.

חשבתי על אמא שלי, חייה. ועל האחים שלי, ואחותי הגדולה רחל. ועל אבא שלי משה. וחשבתי על הגרמנים, שרוצים שאוותר.

אז בגשם הכבד שהחל ליפול עלי, ניסיתי לצאת מן השק. המשימה הייתה קשה מאחר והשק כבר נדבק אל עורי. התגלגלתי ומשכתי את עצמי בזחילה בחזרה אל ביתה של סטפניה. אם היא רק תשחרר אותי בעזרת קצת מים, אני אברח ולא אטריד אותה שוב...

אך היא לא רצתה! היא פחדה מדי. אך הזקן שבביתה פתאום צץ מאחוריה ונתן לי לשתות שתייה חמה ועזר לי להשתחרר מהשק.

לאחר מכן יצאתי אל הרחובות שוב פעם. ניסיתי לרוץ, לחפש מסתור. עברתי ליד תחנת קמח לאחר זמן מה שהרגיש כמו נצח, והתיישבתי על השקים שפוזרו לידו.

פתאום יצאו משם חולדות עצומות והתקרבו אלי.

לפני שיהפכו אותי לארוחה רצתי משם כל כך מהר משהאמנתי שאני מסוגלת.

לא הסתכלתי לאחור, והשמש עדיין לא זרחה בשבילי.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

חשבתי לעצמי שאני פשוט אחזור למחבוא עם הפרות שלי. הם לא ידעו.

הגעתי אל ביתו של הפולני, התגנבתי לצד השני של הרפת וניסיתי לבנות לי בית מתבן שוב. כאשר דיירי הבית התעוררו, הבחנתי שבמיקום זה של הרפת אני מסוגלת לשמוע אותם מדברים. וכך שמעתי על זה שיש עוד יהודים שמסתתרים.

מצב רוחי התרומם, ובכל פעם שמצב רוחי טוב אני מזכרת בשיעורי התנ"ך בבית ספרי. המורות היו מספרות לנו שהיהודים היו מרימים ענבים על כתפיהם, ישועות היא קראה לזה.

ולא יכולתי שלא לחשוב לעצמי שאם אני אשאר בחיים, גם אותי ירימו כך... ואז יגידו, הנה היהודייה הקטנה שנשארה בחיים.

אבל כנראה זה יקרה רק בחלום. הרי לא אשאר בחיים, זה לא יכול להיות. לפחות אם הייתי יודעת איך אמות... האם זה יהיה מירייה? מהקור? מהרעב?
אני מפחדת שזה יכאב.

כמה מפחיד לצפות למשהו שלא ניתן בידך למנוע.

אז לבסוף, עלתה בי המחשבה שכך או כך יתפסו אותי! ומאחר ואני כל כך רוצה לדעת מה עלה בגורל משפחתי, יצאתי מהמחבוא. הפולני לא יכול היה לעזור לי במידע, אך הוא שלח אותי למשפחה פולנייה אחרת, מרובת ילדים.

הוא הביא לי בשר לחלק להם כדי שיקבלו אותי. כמה קשה היה לא לאכול אותו.

ביום השלישי אמרה בעלת הבית, "אם תרצי להישאר כאן את חייבת להביא כסף, זהב או אוכל. מה תוכלי לעשות למעני?"

יש לה 12 ילדים ואני הקורבן. "בלילות אתגנב לגטו ואביא מה שאמצא."

וכך עשיתי. בלילה ראיתי שני גרמנים שבי לא הבחינו. חיפשתי את ביתי בין כל ההריסות ולאחר שמצאתי אותו, נכנסתי לתוכו וחיפשתי תמונות.

לא היה דבר.

ולא היה איש.

קיוויתי שאולי אבי השאיר זכר כלשהו במחבוא שהיה לי מתחת למיטה, אך קיוויתי לשווא.

בכיתי בזמן שרצתי הלאה. אסור היה לי לחזור למשפחה הפולנייה בלי דבר.

נכנסתי אל בית שכניי הקודמים ונפלתי. לא ידעתי כי בתוך הבית נפער בור עמוק. יתכן שבבור הזה הוציאו להורג יהודים ולא סגרו אותו.

הרגשתי כאילו גבי נשבר. אספתי כל מה שיכולתי וקמתי על רגליי. אני לא זוכרת איך הצלחתי לקום ולצאת מן הבור.

הכל היה כה מסוחרר. העמסתי דברים בודדים וכאשר הגעתי למשפחה הפולנייה שכבתי יומיים בלי תזוזה.

ידעתי שאם הגרמנים יבואו, הם יצטרכו לירות בי בעודי שוכבת במיטה. המשפחה הפולנייה התחילה לפחד.

ואני מבינה אותם. זה פשוט כואב שלהם מותר לחיות, ולי לא. במה אני שונה?

התחלתי להרגיש טוב יותר לאחר מספר ימים, ויצאתי להסתובב בעיר. ראיתי שהובילו קבוצת יהודים, אם לעבודה או אם למוות לא ידעתי.

ואז זיהיתי את אחד מהיהודים. הוא צעק לי שאחי דוד נמצא בבית הסוהר ועובד שם כספר של הגסטאפו. במקום הזה היהודים עובדים וגם משלמים כופר רב.

חפרתי באדמה מתחת לגדר בית הקברות היהודי, שמאז ומעולם פחדתי ממנו. עכשיו אני צריכה לחכות שהלילה יעטוף אותנו, ונמצא את דרכנו אל תוך בית הסוהר הזה. תאחלי לי בהצלחה, אנה.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

למרות החששות שלי במשך כל החודשים הארוכים, אחי דוד בחיים.

מצאתי אותו, שוכב בחדרו הקטן ונראה כי הוכה בהלם ברגעים הראשונים בו הבחין בי. רצתי אליו בידיים פרושות

לחיבוק, והוא עטף אותי בזרועותיו. עברו שנים מאז שחיבקו אותי.

בכינו ביחד. הפעם ידעתי שזה לא רק עוד חלום. אחר כך הוא אמר לי שהגיע אליו מידע שראו אותי בתחנת רכבת

למחנה ההשמדה סוביבור, וכבר הניח שאני מתה. סיפרתי לו איך חמקתי.

הוא הצטער שלא ברחנו עם הרוסים כשעוד יכולנו. כמו שאחותי רחל עשתה...

במשך כמה ימים הסתיר אותי תחת מיטתו מפני הגרמנים. אסור היה עלי לזוז בזמן שהכניס והשרצים עליי טיילו.

בלילות, הייתי יוצאת מתחת למיטתו ועולה לשכב לידו, ובכל פעם הייתי מרגישה את דמעותיו החמות זולגות ממנו על

פניי.

באחד מן הימים אחי החליט לספר עלי לאחד מן הגרמנים. הוא טען שהוא היחיד שנשארה בו קצת חמלה. הוא סיפר לו

כדי שיביא לו מנה קצת יותר גדולה של אוכל.

דוד לא הפסיק לנסות לשכנע אותי לעזוב אותו. הוא היה חוזר ואומר, "אי אפשר שכל משפחתנו תמחק, לפחות את

תינצלי אם תברחי!"

אבל המשכתי להניד בראשי. לא אעזוב.

הימים עברו, ואנשים רבים במקום חלו במחלת הטיפוס. הגסטאפו תפסו אותי, ויחד עם מספר רב של יהודים הכניסו

אותי למקום סגור עם סוסים ועשב.

שרדתי כבר כמה שנים, ועכשיו סגרו אותי כמו בכלא כדי שאמות בדרך מייסרת, חשבתי בעודי מחפשת את דוד בין כל

היהודים- והקלה שטפה אותי כי הוא לא הוכנס לשם.

הייתי נסערת מאוד וביקשתי שיעזרו לי לצאת משם. אמרתי להם שאף אחד מאתנו לא יישאר בחיים. כולם התנפלו עלי והציפו אותי בשאלות; למה ילדה קטנה נמצאת כאן, מניין לך שלא נשאר בחיים, מי את...

לא היה לי זמן לשאלות. ידעתי כי יש רק סיבה אחת שכולנו התאספנו יחדיו והיא למות!

התחננתי והלכתי סחור-סחור במקום הצפוף, עד שבחור אחד כרע על ברכיו ונתן לי לטפס על גבו. הייתי אסירת תודה כאשר הוא זרק אותי החוצה דרך החלון. לא נפצעתי קשות.

אבל הגרמנים ידעו כי אחותו הקטנה של דוד לא נמצאה בין ההרוגים. יש להם רשימות לכל דבר.

חיכיתי ללילה ונכנסתי למקום מסתור בו היו רק מים ובטון. שם ישבתי וחיכיתי. תכננתי בראשי לעבור את שוטרי הקאפו ואז לדבר עם האס-אס, כי מה כבר יכול להיות יותר גרוע מעכשיו?

כאשר הלילה ירד התקרבותי למקום המתוכנן, אך שוטר יהודי תפס אותי. "לאן את חושבת שאת הולכת?" צעק וקילל אותי.

ניסיתי להשתחרר מאחיזתו, נשכתי אותו וברחתי.

ומצאתי את עצמי פנים מול פנים מול האס-אס. לא העזתי לומר לו שאני רוצה לחיות. אז אמרתי לו, תחוס על חיי אחי. אבל הוא רק כעס בתגובה ושאל, "למה ברכת?"

השפלתי את מבטי אל מגפיו השחורות והמאיימות. ואז צעקה נפלטה ממני.

כאב חד פילח את עור גבי כאשר האס-אס הצליף בי.

הוא אמר לי לספור.

1...8... חרקתי בין שיניי.

15...22....

החשיכה אפפה אותי.

התעוררתי מדמעות חמות שזלגו על פניי. זרקו אותי פצועה לחדרו של דוד.

והפעם הוא היה נחוש להוציא אותי.

"לא אלך בלעדיך, אני מפחדת למות לבדי", התחננתי.

"אל דאגה, מרים. אחותך רחל תחזור מרוסיה ולא תהיי לבדך יותר."

לבסוף, השביע אותי לברוח.

הסתכלנו אחד על השנייה, ואם יש דבר אחד שרציתי בכל חיי, הוא שזאת לא תהיה הפעם האחרונה.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

זמן רב עבר מאז וכתבתי לך. כרגע אני נמצאת אצל פולנייה אשר מוכנה שאתגורר אצלה. את הוריי כבר מצאתי. לעומת זאת, את שני אחיי הקטנים כבר לעולם לא אמצא.

אנסה להסביר לך אף שאעשה זאת בקצרה כי עלולים לראות אותי כותבת ביומן, וזאת תהיה הוכחה לכך שאני יהודייה.

סיפרו לי שאבי עובד בעשיית בשר בתנורים. קיבלו אותו לשם מאחר והוא יודע גרמנית טוב מאוד. זוכרת שסיפרתי לך איך היה קורא עיתונים בגרמנית?

בחודש דצמבר, כאשר הנוצרים הלכו להתפלל בכנסייה, נכנסתי גם אני לחפש שם את אבי. הגסטאפו היה שם אך בי לא נותר פחד. אחרי כל כך הרבה זמן שלא ראיתי את אבי, שלא ידעתי אם הוא בכלל חי... התקדמתי ביתר ביטחון והתיישבתי על הרצפה. לא ידעתי אם האיש המחבק אישה וילדים קטנים אשר זרים לי הוא אבי. אבל כאשר הסתובב והביט בי- ידעתי.

לאחר שיחה מרובת שאלות ובקושי מקום לתשובות, אמר לי במילים שלעולם לא אשכח:

"התחננתי לגרמני וכרעתי ברך לפניו רק שייתן לאמך ואחייך לחיות, או לפחות שייקח אותי איתם. הגרמני ענה 'אל תדאג, הם יהיו במקום בטוח'. ובפעם הראשונה לאחר ששני אחייך הקטנים הפסיקו לדבר מאז תחילת המלחמה הם אמרו 'אבא, הולכים להרוג אותנו'. לא יכולתי לעשות כלום, מרים.

"הם החזיקו את שני אחייך הקטנים ועוד מספר ילדים. כאשר הילדים היו רעבים, אמך ועוד מספר נשים יהודיות דפקו בדלתות כדי לבקש אוכל להאכיל אותם..." הוא עצר לנגב את דמעותיו והמשיך בסיפורו.

"לא יכולתי להאמין עד שפגשתי את אמך והיא עצמה סיפרה לי שבזמן שרצתה להביא אוכל לשני אחייך הקטנים, הגרמנים שילחו בהם את כלביהם... ובמו עיניה ראתה את הכלבים משסעים את בניה."

אמא שלי צעירה וחזקה, לכן הגרמנים נתנו לה לעבוד. כאשר יום אחד מישהי פולנייה הכניסה אותי למחנה, אמא סיפרה לי איך בעיניים שלה ראתה את המראה הנורא הזה. כמה כאב לה, שלא הצליחה למנוע זאת.

אנה, אני לא יודעת אם את מבינה. אם את מכירה את ההרגשה הזו של לאהוב מישהו או מישהי כל כך ולדעת שלעולם עוד לא תתראו. הם היו הכל בשבילי, ועכשיו הם אינם.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

אספר לך כיצד הגעתי אל הפולנייה אשר הסכימה כי אתגורר אצלה.

פולני נחמד בשם ג'ינג'לסקי הכניס אותי אל תוך חצי מגופו של חזיר מסוים וסגר עלי את החצי השני. הייתי בטוחה שכל זה לחינם אבל בכל מקרה, התגריתי במזלי. איזו עוד ברירה הייתה לי?

כאשר הגעתי אליה סיפרתי לה שהוריי מתו באוקראינה. כן, גם אותם הם הורגים. ולכל מי ששואל את הפולנייה מי אני, היא מספרת כי אני בת אחותה.

פחדתי שיזהו אותי כיהודייה, ולכן שיננתי את סיפורי היטב ואת כל התפילות שלהם. הייתי מוכנה לכל שאלה. הם חקרו אותי על חיי באוקראינה, ונאלצתי לשקר.

"פנייך כמו יהודייה", אמרו בחשד בני המשפחה.

"אין זאת אשמתי, אשמתי הורי היא", עניתי בקול יציב, מנסה להעלים את הרעד בקולי.

לאחר מכן שאלה אותי הפולנייה על התפילות שלהם, כפי שציפיתי.

אני עובדת ברפת הפרות שלהם. לוקחת את הפרות קילומטרים ביער מהבוקר עד הלילה, אולי כדי להיות רחוקה מבני האדם כפי שהייתי כבר שנים. אני לא מצליחה לישון בלילות. ראשי עסוק בדמיון והשערות לגבי משפחתי.

אמרתי לפולנייה שאני אוהבת את ריח התבן וזוהי הסיבה שאני רוצה לישון ברפת ולא בתוך הבית. למרות חשדה ועיניה העויינות, הסכימה ולא אמרה דבר.

אז אני ישנה עם הפרות.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

אכן יש פרטים שאני מעלימה ממך, אך את צריכה להבין אותי. לא תמיד אני יכול לספר לך את כל מה שעובר עלי. אני תמיד כותבת בקצרה ורק לעיתים רחוקות. אסור לי להסתכן שימצאו אותך.

יום אחד הייתי צריכה ללכת עם בנותיה של הפולנייה לכנסייה. אף פעם לא התפללתי בכנסייה, אבל לא יכולתי לסרב ללכת איתן. הרי אני צריכה להראות להן שאני נוצרייה.

הצעתי להן לשחק במשחק. אני עמדתי לפני הבנות והעמדתי פנים שאני הכומר והן התקרבו אלי ואמרו, "יבורך ישו." כך גיליתי מה עלי לומר כאשר אני נכנסת לכנסייה.

הגענו לכנסייה ושם אמרתי את כל אשר למדתי. לפתע הרגשתי כמו בוגדת, ופרצתי בבכי. לא החזקתי מעמד יותר. אמרתי לכומר ההוא, "המקום הקדוש הזה, כל כך משפיע עלי שאני חייבת לומר לך שאני יהודייה, ואם... ואם יקרה לי משהו זה על מצפונך."

הכומר בירך אותי, אמר שלא יקרה לי דבר ושאהיה שקטה.

לו רק יכולתי להאמין בזה מספיק חזק כדי להשתיק את פחדיי.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

היום היה יום ארוך במיוחד, מלא בהפתעות.

כל הזרים בכפר היו צריכים להירשם. וכך חשבתי שהסתיימו חיי, שברגע שיגלו אותי המוות יגיע.

נכנסתי כדי להירשם בכל מקרה, כי לא הייתה לי ברירה. ראש הכפר ישב מאחורי דלפק נמוך ביחד עם הגסטאפו.

"ערב טוב, אמרתי."

"ערב טוב... יהודייה", אמר אחד מאנשי הגסטאפו, בעוד השאר בחנו את פניי.

"ערב טוב, יהודי", החזרתי לו.

איפה מצאתי את האומץ לעשות זאת, אינני יודעת. אבל הם צחקו, ואז חקרו אותי ואמרו לי להגיד את תפילותהם. ולאחר מחשבה רבה ושתיקה שאפפה את המקום, הם שיחררו אותי.

בערב ישבתי עם הפולניה ברפת והאכלנו יחדיו את הפרות. פתאום הבחנתי בגסטאפו מתקרב. שלחו אותם להרוג אותי, חשתי בליבי.

באותו הרגע אנה, התכוונתי לקום ולברוח. עדיף שירו בי מרחוק, העיקר שלא יענו אותי שוב פעם. אבל לא הצלחתי לקום. נשמתי עמוק במשך כמה שניות וניסיתי שוב לעמוד בכל כוחותיי. לא הצלחתי. מה הבעיה איתי?

הרגשתי משותקת לאורך כל גופי.

"תחזיקי את עצמך מרישקה, את לבנה כולך!" הפולנייה נחרדה.

ואז הגסטאפו נעמדו מולנו. בדיוק בניסיון האחרון והכושל שלי לנסות ולעמוד. אבל הם בכלל לא הסתכלו עלי. ברגע שהמידע הזה חלחל בראשי הצלחתי להניע את אבריי שוב.

הגסטאפו חיפשו פרות ואני עזרתי להם. אפילו ניקיתי לאחד מהם את המעיל.

ועכשיו אנה, אלך לישון בידיעה שיש מישהו שמשגיח עלי. אולי אני לא לגמרי לבדי.

שלך,

מרים.

אנה היקרה,

יש שמועות שהרוסים קרבים. כנראה שלא נותר עוד זמן רב לסיום המלחמה, ולכן אני חייבת להישאר בחיים. אני חייבת לברוח מכאן, החשדות של המשפחה לגבי מוצאי רק מתגברות עם הזמן. אך אם אלך מכאן בלי סיבה, רק אשר את החשדות של המשפחה והשכנים, והם יחפשו אותי.

ידעתי שעלי לעשות דבר אשר יגרום לכך שאני עוזבת בגלל המשפחה.

הזמנתי את בת הפולנייה לבוא איתי לנקות את דיר החזירים, ושם התחלתי להתווכח איתה כדי שתכה אותי. צעקתי עליה שתעזור לי והיא ענתה, "לא! תשתקי קטנה."

המשכתי להטריד אותה והיא סטרה לי. המשכתי להתחצף ולא החזרתי לה מכה. התרחקתי ממנה ואת הלחי בו נתנה לי סטירה חתכתי עמוק יותר בציפורניי.

רצתי אל הפולנייה נסערת ואמרתי, "אם כך מתייחסים אלי, אני לא מוכנה להישאר. תראי מה בתך עשתה לי!" לאחר מכן נכנסתי לשכנה אשר מסוכסכת עם הפולנייה. "הו מרישקה, מה קרה לך?" אמרה לי. "תראי מה עשו לי, החווייתי בידי לעבר הלחי שלי."

"אמרתי לך שהם לא אנשים טובים, בואי אקח אותך לבת לי, היא מתגוררת קרוב לכפר..

הרגשתי שהיא מלאך אשר נשלח אלי.

הלכנו דרך היער ומצאנו ערמה של משהו הנראה כסיד לבן. אך לא, אלו היו גופות היהודים אשר נשרפו במכונה השורפת את הבריות. נרתעתי משם במהירות ובעצב. המשכנו ללכת בשתיקה, מתעלמות.

יש האומרים שאם מקרבים את האוזן לרצפה אפשר לשמוע אם אנשים מתקרבים. כך עשיתי, בתקווה לשמוע את הרוסים. ונדמה לי כי שמעתי הפצצות ורעידות.

שלך,

מרים.

1945, פולין

אנה היקרה,

בזמן שהרוסים הגיעו כל הפולנים הסתגרו בבתיהם מפחד. אבל אני לראשונה לא הייתי צריכה להתחבא.

רצתי אל הכביש בידיים מורמות גבוה לשמיים וצעקתי, "אני יהודייה!"

"אני יהודייה!"

צעקתי בכל כוחותיי את המילים ששמרתי זמן כה רב עד שחשבתי שכבר אתפוצץ.

אדם בשם לאון, חייל רוסי, נתן פקודה שיכניסו אותי אל תוך הטנק.

"לאן?" שאל אותי בחיור.

"הביתה. אל חלם."

אף שהמרחק לא היה גדול, חשבתי שהדרך בחיים לא תגמר. דמיינתי שאבוא ואראה את אחי הגדול דוד, ואולי גם

אחדים מבני משפחתי ששרדו. ואראה את הבית שלי.

כאשר הגעתי לחלם, המקום הראשון שבחרתי ללכת אליו היה בית הסוהר בו ראיתי את דוד לאחרונה. הודיעו לי שמספר

הניצולים היו 4 נשים ו15 גברים.

תקווה פשטה בגופי, לא ייתכן שהוא לא שרד!

ואז הרגשתי מישהו מאחורי גבי, מחבק ומנשק אותי, "את חייה!"

בלב הולם הבנתי שזה לא היה הקול של אחי שציפיתי כה לשמוע. הסתובבתי אל האיש שהיה חבר של דוד ושאלתי,

"איפה הוא?"

"מרים, אחיך לימד אותי לספר כאשר הייתה סלקציה ובמקום לקחת אותי לקחו אותו. הוא הציל את חי, אבל הוא לא

שרד... המילים נבלעו בגרונו.

צנחתי על ברכיי ובכיתי כפי שמעולם לא בכיתי;

בכיתי על כל שש השנים של המלחמה,

בכיתי על כך שכבר לעולם לא ארגיש דמעות חמות על פניי,

בכיי על כל התינוקות, הילדים, הגברים, הנשים, והזקנים שנרצחו בעינויים, רק מפני שהם יהודים.

בכיתי כי לעולם לא יהיה אפשר להחזיר את הגלגל לאחור ולפגוש את משפחתי ולו רק עוד פעם אחת...

שלך,

מרים.

סוף דבר

מרים קרייזל עלתה לישראל עם בן זוגה לאון, אותו הכירה בסוף היומן.

ביחד נולדו להם שני בנים (אבי ע"ש אחיה הקטן ומשה ע"ש אביה) וגם כן נולדה להם בת ושמה חייה ע"ש אמה.

לאון נלחם בארץ במלחמת השחרור ומרים נשארה באזור המרכז עד סיום המלחמה. ולאחר מכן הם עברו לעכו שם קיבלו דירה.

לאון נפטר לפני כמעט עשרים שנה, ומרים נפטרה שנים אחריו בגיל 85+ בתאריך 13/05/2015 ביום רביעי.

את מרים החשבתי כסבתא רבתא שלי מאז שהכרתי אותה בגיל 5. היא לא דם שלי, אבל היא משפחה. בכיתה ח' קראתי את היומן של אנה פרנק והחלטתי לחקור על סיפורה של מרים. מצאתי את הריאיון הישן שלה בוידאו שאורכו כ-3 שעות ומיד התחלתי להעתיק על דפים את כל מה שהיא סיפרה. לא ידעתי למה, או בשביל מה. ואז עלה לי הרעיון של היומן הזה. כתבתי אותו בשנת 2012, והבאתי לה אותו אז כמתנה. היא בכתה ואמרה לי שזה תמיד היה החלום שלה, לכתוב ספר על מה שקרה לה במלחמה. היא אמרה לי שהיא ניסתה אך אף פעם לא הצליחה. ידעתי שהחלום שלי הוא לכתוב, אך אף פעם לא היה לי משהו חשוב מספיק לכתוב עליו.

עד מרים. לכן הבטחתי לה שאעזור לה. אבל היא לא הייתה מסוגלת לספר לי, ובמשך חודשים רבים הרגשתי שלעולם לא אצליח לקיים את הבטחתי. ולבסוף החלטתי לשחרר, כאשר חלמתי שהיא בוכה בגלל שאני מכאיבה לה כאשר אני מבקשת ממנה לדבר על עברה. הבנתי כי מרים תהיה בכתובה שלי בכל סיפור שאכתוב. הבנתי שהיא השראה, מקום גאווה, גיבורה.

היא תמיד איתי.

הנה קטע שכתבתי ביומני לאחר שגיליתי שהיא נפטרה:

13 במאי יום רביעי, עזבתי לחדרי די מאוחר והלכתי לשיעור. כבר בתחילת השיעור נשלחה הודעה לטלפון שלי מאבא, "תתקשרי אלי זה דחוף." יצאתי מן השיעור וחייגתי אליו. ידעתי מה הוא יאמר לי. לא יכולתי עוד לחשוב על משהו דחוף אחר שיכול לקרות. ידעתי מה הוא יאמר לי ובכל זאת התקשרתי. הוא הרים את הטלפון, ואמר את המילים שמהן פחדתי ארבע שנים, "מרים נפטרה."

הדמעות ברחו מעיניי, זלגו אחת אחרי השנייה לאורך לחיי, אפי ושפתיי. הוא ניסה להרגיע אותי, לא ציפה שאגיב כך כי הוא לא יודע עד כמה היא חשובה לי, עד כמה אני מחשיבה אותה בתור גיבורה אישית שעלי לקיים הבטחה בשבילה, לקיים אותה לפני שיהיה מאוחר מדי. ועכשיו מאוחר מדי.

ישבתי על ספסל בחוץ, אך כאשר חשבתי על אנשים שיבואו רצתי לחדרי. "את לוקחת את זה יותר קשה מהן..." הוא אמר. כל מה שיכולתי לומר זה, "אמרת שזה לא רציני! מה קרה? מתי? למה?" היא נפטרה בשעות הבוקר, אולי בשש וחצי. אולי בזמן שאני הכנתי תה. אולי בזמן שהתלבשתי. אולי בזמן שהלכתי לשיעור וחשבתי על שטויות. אולי בזמן שישנתי בשלווה ובלי כאב, היא גססה ונפרדה מהחיים. ניתקתי את השיחה ובכיתי בקול רם מאוד בחדרי. הופתעתי מזעקת הכאב שלי, מהקולות שיצאו ממני. זכור לי שתמיד בכיתי בשקט. ניסיתי להרגיע את עצמי, הלכתי למראה וניגבתי את דמעותיי. עיניי היו מאוד אדומות.

ליד דלת הבניין היה דף מודבק עם השם "מרים קרייזל." נכנסתי אל ביתה וחלה (חייה הבת שלה) ישבה בקצה הספה. הלכתי אליה וחיבקתי אותה, והיא אמרה לי, "מרים אהבה אותך. היא תמיד התייחסה אלייך כאחת מנכדותיה בדיוק כמו השאר. היא הייתה מאוד שמחה לראות אותך..." והדמעות שוב חזרו לעיניי. הן זלגו באיטיות והיא ניגבה אותן באצבעותיה.

בשעה שתיים אבא ואני עזבנו את הבית של חלה כדי לקחת את שי אחותי הקטנה מהגן. שי רצה אלי וחיבקתי אותה חזק. לא הבנתי כמה התגעגעתי אליה. כאשר אני בפנימייה אין לי זמן לחשוב כל כך על המשפחה או החברים מהבית. באוטו אבא סיפר לה שמרים נפטרה, והיא לא ממש הייתה בטוחה איך עליה להגיב. לאחר כמה דקות היא שאלה, "אז איפה היא? איפה היא?"

"בשמיים", אבא אמר.

אני לעולם לא אשכח את הרגע בו הוציאו את הגופה על אלונקה, מכוסה במין שמיכה כחולה שעליה כתובים ברכות בעברית. הניחו אותה על אבן השיש. יכולתי לראות את הצורה של הגוף שלה, כמה קטנה היא הייתה, יכולתי לראות את הצורה של האף שלה, יכולתי לנחש שידיה אחת על השנייה מונחות מעל בטנה...

בחור אחד נעמד מולה ובירך. חלה צעקה, "תגידו לו שיעזוב אותה. זאת אמא שלי!"

חברה אחת צעקה, "זאת מרים. היא לא אוהבת להיות סגורה ככה!"

אחרי זה מספר גברים לקחו אותה באלונקה והלכו לקבר. אני התקרבתי עד כמה שיכולתי, ונעמדתי ממש לפני הקבר. הם לקחו ממנה את השמיכה הכחולה, והיא הייתה מכוסה בתכריכים בצבע לבן. יכולתי לראות רק מעט מעור רגלה, הדבר האחרון שאי פעם אראה ממנה. ואז גם את זה הם כיסו. ראיתי איך הם הרימו אותה והניחו אותה בתוך הקבר. הגופה הקטנה של מרים בחור באדמה. כל סיפור חייה שאני יודעת עבר בראשי. על הילדה הקטנה שמחפשת לחם למשפחתה, הילדה הקטנה שנרצחה לה כל משפחתה (מלבד אחותה), הילדה הקטנה ששרדה בעליית גג מעל לשנה, הילדה הקטנה ששרדה ושלחמה על החיים, הילדה הקטנה שחייה. שחייה למרות כל הפעמים שעמדה מול המוות. איך פתאום היא מתה? איך זה יכול להיות? זה מוקדם, זה לא זמנה.

לא יכולתי לשאת את מראה בתוך האדמה. לא יכולתי. התרחקתי משם, בהיתי למרחקים, במקום שבו לא יכולתי לראות אף איש או קבר ובכיתי. ואז חזרתי לעמוד לפני הקבר. והגברים הניחו בלטות אפורות מעליה, עד שגם את גופתה לא יכולתי לראות יותר. ואז הם מילאו את הקבר בחול. ועל החול כולן הניחו פרחים. וערמת החול המכוערת התמלאה בפרחים יפים וצבעוניים. ואז גם אבנים הונחו, כחלק מהתרבות היהודית לשים אבנים על קברים. לקחתי שתי אבנים, אחת שמתתי על קברה ואחת שמתתי בכיסי והלכתי הרחק משם.

תודה לך ששינית את חיי, מרים.

שלך,

דניאל.